

Alicja Ewa Wasilewska*

WSPÓŁCZESNE TREŚCI PRAW CZŁOWIEKA W PERSPEKTYWIE JEGO POTRZEB

DOI: 10.26399/meip.4(63).2018.53/a.e.wasilewska

WPROWADZENIE

W holistyczną wizję człowieka wpisany jest jego obraz jako istoty wolnej, której życie całkowicie zależy od indywidualnie podejmowanych wyborów. Jednakże dokonywanie autonomicznych wyborów, gdzie człowiek sam modeluje kształt i nadaje sens własnemu życiu poprzez samookreślenie potrzeb, celów życiowych, strategii rozwoju, wymusza na nim również pełną odpowiedzialność za ich formę. Doskonale uzewnętrznia ten pogląd J. Szczepański, pisząc:

„Ludzie są bardzo zróżnicowani, gdyż mają niepowtarzalne cechy indywidualne. Każdy z nich jest dla siebie swoim światem”¹.

Niezaprzeczalnie to jakimi staramy się być lub jacy jesteśmy, zależy w dużym stopniu od nas samych, od naszej wolności w dokonywaniu wyborów i kształtowaniu/modelowaniu naszego życia.

Podkreślić trzeba, że postępowanie człowieka, a zatem i dążenie do zaspokojenia różnych potrzeb, jest jednak w dużej mierze zależne od warunków w jakich współcześnie żyjemy. Bowiem natura ludzka jest złożona i ulega przemodelowaniu pod wpływem środowiska, upływu czasu oraz różnych okoliczności. W takich warunkach, zmienne pozostają też nasze potrzeby, o które

* Alicja Ewa Wasilewska – mgr, uczestniczka studiów doktoranckich na kierunku prawo w Uniwersytecie Marii-Curie Skłodowskiej w Lublinie, alice201653@wp.pl.

¹ J. Szczepański, *Sprawy ludzkie*, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1978, s. 222.

egzystujący współcześnie człowiek toczy nieustanną walkę. Pomimo że walka jest składową ideologią totalitarnych, to jest ona także charakterystyczna dla tych różnorodnych poglądów, które wyrażają swoisty charakter nowoczesności. Bowiern jego istotą jest założenie, że w stosunkach między ludźmi dominująca winna być idea współżycia i ochrony. Tym samym dochodzi do odrzucenia monopolu postawy władczej, w obrębie którego priorytetem objęto walkę z przyrodą i panowanie nad nią. W tym obszarze nowożytność dokonała swoistej rewizji stosunku ludzi do przyrody i ludzi między sobą. Proces ten oparto na założeniu, że wspólnota człowieka i bytu zakotwiczona jest w metafizycznym przeświadczeniu, iż charakter bytu jest współmierny tym wszystkim treściom i wartościom, które człowiek uznaje za najważniejsze. Taki stosunek do bytu M. Scheler określał jako „uczestniczący i odpowiedzialny”², gdyż w stosunkach między ludźmi dojrzywało zrozumienie wartości wspólnoty zdominowanej przez ideę solidarności. I chociaż w ustroju socjalistycznym akcentowano jej znaczenie, jako solidarności proletariackiej o doniosłym znaczeniu dla idei walki klas, a w nacjonalistycznej koncepcji podkreślano jej znaczenie jako więzi narodowej, to jednak w obu tych nurtach idea solidarności i wspólnoty „uwikłana była w specyficzną sieć haseł walki”³. Dopiero dojrzała myśl demokratyczna (kładąc nacisk na pogłębianie wzajemnych relacji człowieka do człowieka) osadzała ją w kanonach współdziałania dla dobra wspólnoty. Zatem postępowania opartego na uznanych i prawnie zabezpieczonych zasadach współżycia społecznego.

Stąd wypływa wniosek, że współczesny świat społeczny winien być pojmowany przez pryzmat zasady odpowiedzialności i uczestnictwa, wykształconej na bazie ładu moralnego, zobowiązującego do poszanowania i ochrony godności osoby ludzkiej. To zasadnicze ognisko idei współżycia społecznego, która staje się gwarantem zharmonizowania człowieka i bytu. Tym samym człowiek ma osiągać swoje cele, kształtować i realizować potrzeby poprzez rozszerzanie i pogłębianie współżycia, a nie przez „poszerzanie pola walki”⁴. Dlatego miarą człowieka w kontekście jego działań (walki o cele) staje się to, z czym współżyje, nie to, z czym walczy. Prowadzi to do wniosku, że zasadniczym komponentem tej działalności będą potrzeby, rozumiane jako wartości i cele, które posiadają sens obiektywny. Co oznacza, że są uwolnione

² M. Scheler, *Odpowiedzialność a osoba zbiorcza*, [w:] J. Filek (red.), *Filozofia odpowiedzialności XX wieku*, Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004, s. 27.

³ B. Suchodolski, *Skąd i dokąd idziemy*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 1999, s. 72–130.

⁴ Por. B. Suchodolski, *Skąd i...*, *op. cit.*, s. 57.

od ambiwalencji lęku jako instrumentu potężnej manipulacji oraz „metafizyki walki”, degenerujących człowieka i wszelkie inne wartości⁵.

Powyższe problemy zasługują na uwagę, gdyż dotyczą naszej egzystencji osadzonej w kanonie szeroko rozumianych potrzeb, którego centrum oscyluje wokół relacji ze światem i innymi ludźmi. Jest to o tyle istotne, że ich adresatem staje się poszukujące pokolenie XXI w. Pokolenie, które próbuje zrozumieć dzień dzisiejszy i odnaleźć sens życia. A poszukując odpowiedzi na najważniejsze pytania, dokonuje wyboru, jakie treści i wartości uznać za nadrzędne.

Celem niniejszego artykułu jest spojrzenie na potrzeby jako determinanta dla wybranych sfer: jakości życia, praw człowieka, koncepcji zrównoważonego rozwoju (ZR), dla których źródłem jest godność osoby ludzkiej. Może to pomóc zrozumieć młodemu pokoleniu, że istota potrzeb nie sprowadza się wyłącznie do konsumpcji, ale kształtuje treści praw i wymiar cywilizacyjnego rozwoju. Co wyznacza pozycję Polski w kulturze globalizującego się świata.

I. WSPÓŁCZESNA POSTAWA CZŁOWIEKA WOBEC POTRZEB I SPOSOBU ICH ZASPOKAJANIA

Punktem wyjścia dla rozważań będzie egzystencja współczesnego człowieka zakorzeniona w strukturze nowożytnie ukształtowanej rzeczywistości. Wbrew pozorom dzisiejsza egzystencja człowieka nacechowana jest lękiem i niepewnością jutra. Ich źródłem jest poważny kryzys moralnych wartości i upadek autorytetów. Przyczyn tych zjawisk należy upatrywać głównie w rozchwianiu norm religijnych i zaniku wzorców postępowania etycznych. Co nie tylko podważa wiarę w człowieczeństwo, ale generuje inkorporację obcych cech kulturowych do systemu tradycyjnych wartości narodowych. A dzisiejsze akty terroryzmu dowodzą, jak niewiele dzieli człowieka od zwierzęcia.

Człowiek XXI w. nie ma zatem podstaw, by wierzyć, że decyzje, które podejmuje samodzielnie, są zakorzenione w dobru, bo nie ma też pozytywnego wzorca, do którego może się odwołać analizując, czy postępuje słusznie. Dlatego coraz częściej doświadcza on lęku o sens istnienia i, aby go zagłuszyć korzysta zachłannie z konsumpcji dóbr materialnych. Zjawisko to wzmaga świadomość destrukcyjnej mocy człowieka. Dziś wiemy, że ludzkość posiadała umiejętności, które wprawdzie mogły służyć rozwojowi świata, ale mogły też doprowadzić do jego unicestwienia. Przykładem tego jest postępu-

⁵ *Ibidem*, s. 31.

jąca degradacja środowiska naturalnego. Jeżeli nie zostanie ona skutecznie zablokowana, to następne pokolenia nie znajdą wokół siebie nic prócz hałd śmieci oraz toksycznych odpadów przemysłowych, jako uboczny efekt nadmiernej konsumpcji. Nie mniejszym lekiem napawa wizja wojny, która może doprowadzić do zagłady naszej planety w rezultacie konfliktów politycznych czy militarnych⁶.

W dzisiejszym świecie kształtowanie potrzeb wymaga świadomości etycznej jednostek i grup społecznych. Stanowi ona przeciwwagę dla fanatycznej przemocy i agresywnego fanatyzmu⁷. Dlatego konieczne jest ustalenie w różnych obszarach życia nowych reguł pokojowego współistnienia, zarówno na poziomie regionalnym, jak i globalnym. Chodzi głównie o wypracowanie wspólnego minimum etycznego w dążeniu do urzeczywistnienia zamierzonych celów egzystencjonalnych. Przy czym nie może się to sprowadzać do tworzenia jednolitych norm i bezproblemowej wspólnoty. Bowiem cała ludzkość z natury rzeczy skazana jest na poszukiwanie konsensusu. To proces szczególnie istotny, zwłaszcza gdy przedmiotem sporu są fundamentalne wartości ludzkiego współistnienia, tworzenie i utrzymanie niezbędnych instytucji wzmacniających jakość życia i bezpieczeństwo człowieka⁸. Zatem dla sensu życia, zindywidualizowanego dla danego regionu czy określonej wspólnoty, konstruowanie treści potrzeb musi mieć swoje źródło w godności osoby ludzkiej i wynikających z niej praw człowieka. Winno to przyczynić się do odfanatyzowania przemocy i wyeliminowania postaci agresji z każdej płaszczyzny ludzkiego życia. Jesteśmy odpowiedzialni za tworzenie kultury opartej na takich wzajemnych relacjach, gdzie wyzbywamy się fanatyzmu i przemocy, jeżeli chcemy istnieć „jutro”. Jeżeli marzy nam się (po)nowoczesność, to nie ma innej drogi jak wznoszenie zrębów społeczeństwa obywatelskiego na miarę XXI w. Czyli społeczeństwa otwartego na świat, na potrzeby drugiego człowieka, innowacyjność, współpracę, która będzie nasycona treścią dającą siłę każdemu człowiekowi – umiejętnością pracy i współpracy. Trzeba podkreślić, że wartościowym członkiem społeczeństwa obywatelskiego nie będzie człowiek całkowicie wykorzeniony z kultury swych ojców. Jest to konieczne, aby zachować tożsamość w coraz bardziej negatywnie integrującym się świecie. Wówczas nie będziemy tracić młodych ludzi, którzy na emigracji swoją wiedzę i entuzjazm badawczy poświęcają dla rozwoju innych państw, zamiast pożytkować energię dla własnej ojczyzny.

⁶ S. Filipowicz, *Prawda i wola złudzenia*, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2011, s. 97.

⁷ A. Filipowicz, *Fanatyzm we współczesnym świecie*, „Przegląd Powszechny”, 4/1998.

⁸ Por. S. Filipowicz, *Prawda i wola...*, *op. cit.*, s. 52.

2. POTRZEBY A JAKOŚĆ ŻYCIA

Już od czasów J.J. Rousseau ludzkość uświadamia sobie niewspółmierność cywilizacyjnego postępu oraz rozwoju moralności, które wpływają na motywację i jakość ludzkiej egzystencji. Na gruncie nauk społecznych owe zjawiska łączą się z takimi kategoriami, jak: styl życia, zadowolenie z warunków, możliwości zaspokajania najistotniejszych życiowych potrzeb czy też poczucie podmiotowego dobrostanu. Tej kategorii, E. Fromm przeciwstawiał dwa rodzaje życiowych motywacji jednostki. Po pierwsze, pragnienie istnienia rozumianego jako autoteliczny cel „być”. Po drugie, pragnienie posiadania „mieć”, które przesądza o jakości ludzkiej egzystencji. Tak sformułowane (a zarazem i opozycyjne wobec siebie) dyspozycje, określają odpowiednio całość ludzkiego myślenia, odczuwania i działania związanego z oceną niskiej, bądź wysokiej jakości życia⁹.

W powyższym ujęciu istotną rolę odgrywa podmiotowa samorealizacja w kontekście zadań, które należy określić mianem życiowych oraz rozwojowych. Samorealizacja zadań życiowych będzie przebiegać głównie na polu egzystencjonalnym (wykształcenie, uczucia, praca). Natomiast zadania rozwojowe związane będą z podmiotowym rozwojem jednostki (umiejętność internalizowania i wypełniania społecznych oczekiwań), gdyż ich samorealizacja jest konsekwencją pełnienia określonych ról społecznych. Jak słusznie zauważa K. Obuchowski, że człowiek władny jest stworzyć własną, abstrakcyjną koncepcję potrzeb, która pozwoli mu pozytywnie się spełniać do końca swego istnienia. To jest sens jego życia, bez którego „nie jest możliwy rozwój jego osobowości”¹⁰. Podobny pogląd wyraża T. Tomaszewski, który jakość życia utożsamia z moralną jakością świata oraz jakością człowieka, na którą wpływa poziom aktywności, bogactwo przeżyć, poziom świadomości, twórczy rozwój i współuczestnictwo w życiu społecznym¹¹.

Z powyższego wynika, że dokonując oceny jakości życia, należy uwzględnić całokształt podmiotowych potrzeb człowieka. Ich zaspokojenie wpływa bowiem bezpośrednio na poziom życiowej satysfakcji, którą utożsamia się ze zbiorem określonych czynników i elementów warunkujących konkretyzację jednostkowego sposobu życia. W pozytywnym wymiarze taki zbiór wzbudza w jednostce poczucie dobrostanu lub szczęścia. W ocenie J. Czaplińskiego,

⁹ B. Suchodolski, *Wychowanie mimo wszystko*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1990, s. 23.

¹⁰ J. Trzebiatowski, *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych*, s. 28, <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2011/hyg-2011-1-025.pdf> [dostęp: 01.06.2017].

¹¹ Por. J. Trzebiatowski, *Jakość życia...*, *op. cit.*, s. 27.

stan zaspokojenia rozmaitych potrzeb jest nie tylko wyrazem owego poczucia, ale jest miarą obiektywnych i subiektywnych warunków egzystencji grup społecznych¹². Znajdują one przełożenie na wskaźniki oceny jakości życia obiektywne i subiektywne. Do pierwszej grupy wskaźników można zaliczyć: poziom degradacji środowiska, dynamikę PKB, stopień samobójstw, doświadczenie, stres, które podlegają społecznie uzgodnionym kryteriom. Do grupy drugiej można zaliczyć: samoocenę, system wartości, cechy osobnicze, postawę wobec życia, aktywność. To wskaźniki subiektywne, które podlegają indywidualnym kryteriom wartościowania¹³.

Na kanwie tak pojmowanej życiowej satysfakcji, nauki społeczne wytworzyły koncepcję subiektywnej inaczej „postrzeganej” jakości życia. Zakłada ona, że jakość życia jest miarą stopnia zaspokojenia potrzeb, która jest oceniana bezpośrednio przez upodmiotowioną jednostkę przynależną do danej grupy społecznej. Inaczej rzecz ujmując, jest to poziom zadowolenia, jaki jednostka uzyskuje oceniając różne sfery swego życia lub dziedziny aktywności. Co przekłada się na jej poziom życia, którego miarą może być np. wysokość wydatków gospodarstwa domowego przypadających na jednostkę konsumpcyjną¹⁴. Stąd wniosek, że stopień realizacji potrzeb materialnych danej jednostki odzwierciedla jej poziom życia, ale nie zawsze poczucie dobrostanu lub szczęścia.

Potrzeby, jak również jakość życia, to zbiór warunków określających ich aspekt zewnętrzny, bądź wewnętrzny, dla których elementarnym podłożem jest wolność i godność istoty ludzkiej. Zasadniczo aspekt zewnętrzny ujawnia się w obszarze polityczno-ekonomicznym, w którym zbiór ten utożsamiany jest ze zjawiskiem wielowymiarowym, obciążonym emocjonalnie, gdyż często wykorzystywany jest jako narzędzie ideologiczne w grach politycznych i konfliktach kulturowych. Niewątpliwie, to w tym właśnie obszarze wytwarzane są warunki autentycznej egzystencji każdego z nas, gdzie „być i mieć” są możliwościami dostępnymi i przewidują możliwość autonomicznego wyboru¹⁵. Natomiast aspekt wewnętrzny ujawnia się w obszarze relacji jednostka–świat.

¹² *Ibidem*, s. 29.

¹³ A. Murzyna, *Edukacja filozoficzna a rozwój społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] A. Murzyna (red.), *Wychowanie do społeczeństwa obywatelskiego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011, s. 60–65.

¹⁴ E. Skrzypek, *Czynniki kształtujące jakość życia*, <http://idn.org.pl/Lodz/Mken/Mken%202001/Referaty%202001/14.pdf> [dostęp: 02.06.2017].

¹⁵ K. Popiołek, *Jakość życia – między wolnością a mistyfikacją*, s. 95 i n. <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/16034/1/009%20MAREK%20ADAMIEC%2C%20KATARZYNA%20POPIOLEK.pdf> [dostęp: 03.06.2017].

Zasadniczą jej cechą będzie indywidualność i niepowtarzalność, a konsekwencją jest „życzeniowy obraz rzeczywistości”¹⁶. W tym obszarze zbiór warunków tworzy: system struktur poznawczych oraz zespół doświadczeń życiowych jednostki, który z reguły nie jest kompatybilny w stosunku do otaczającej go rzeczywistości¹⁷.

Pomiędzy tymi aspektami zachodzi korelacja tego typu, że aspekt zewnętrzny warunkuje wewnętrzny, ponieważ kształtuje indywidualne postawy i założenia, przez co zwiększa szanse jednostki na godne życie. Zaś aspekt wewnętrzny może determinować poziom zaspokajania potrzeb, być wskaźnikiem jakości życia, miernikiem poziomu rozwoju społeczności oraz świata. A zatem obszar, w którym autentycznie realizuje się nasze życie.

3. KONSUMPCJA, PRZYMUS, CZY AKT WYBORU

Człowiek epoki socjalizmu był skazany na niewielkie możliwości posiadania dóbr. Według założeń tego systemu, wszystko co istniało było wspólne. Zatem przeciętny obywatel nie miał szacunku ani dla tego, co państwowe, ani dla tego, co prywatne. W takich warunkach kształtował się prymat używania nad prywatnym posiadaniem, a konsumpcja stała się podstawowym wskaźnikiem relacji człowieka do otaczającego go świata. Konsumpcja z natury rzeczy nie jest negatywnym zjawiskiem. Niebezpieczna staje się dopiero wówczas, gdy używanie zostaje uznane za fundamentalną zasadę we wszystkich sferach życia człowieka. Za jedyną, powszechnie obowiązującą normę regulującą stosunki człowieka z otaczającym go światem, tym samym, ograniczając jego istnienie do konsumpcjonizmu.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że jest on zmutowaną formą konsumpcji, która zakłada, iż podstawowym rodzajem relacji człowieka do otaczającego go świata jest używanie. Nieograniczone, gdzie wszystko może być jego przedmiotem, łącznie z władzą. Niekontrolowane, bo może realizować się kosztem degradacji środowiska naturalnego, ale i człowieka. Nieodpowiedzialne, bowiem po wyczerpaniu się własnych zasobów, może dokonywać się na koszt innych, a zatem na kredyt¹⁸.

¹⁶ T. Panek, *Kompendium wiedzy z zakresu metod ilościowej analizy jakości życia*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2016, s. 15.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ T. Zalega, *Konsumpcja. Determinanty, teoria modele*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012, s. 57–63.

Trzeba podkreślić, że grupa konsumujących jest jedna. Jednakże odmienne będzie nasilenie potrzeb, sposób i możliwości ich zaspokajania. Dzieje się tak dlatego, że na każde zachowanie dzisiejszego konsumenta odpowiedzią jest innowacyjna gospodarka, która dostosowuje się do zachodzących zmian, a nawet je implikuje. Zmiany w zachowaniu konsumenta są nieuniknione i trudne do przewidzenia, co nie wyklucza ich prognozowania przez instrumenty rynkowe. W każdym przypadku przedmiotem ocen będą zmienne zdeterminowane przez nową technologię, produkt, media, czy też czynnik środowiskowy. Ponieważ przez owe zmienne konsumenci wpływają na kształt rynku, który w odpowiedzi tworzy właściwą ofertę produktów i usług, dostosowując je do oczekiwań i potrzeb społecznej konsumpcji¹⁹.

Współczesna konsumpcja jest bowiem istotnym elementem składowym rzeczywistości społeczno-gospodarczej, uwarunkowanej głównie przez: globalizację podziału pracy i wiedzy, narastanie ryzyka gospodarczego i finansowego, zmiany demograficzne oraz formowanie się nowego porządku ekonomicznego i politycznego. W takim ujęciu jest ona zjawiskiem nie tyle interdyscyplinarnym, co raczej zdeterminowanym przez określone trendy w zakresie potrzeb. Tym samym stając się wskaźnikiem jakości życia. Bowiem nagminnie, owe trendy, wykorzystywane są jako narzędzia, przez które gospodarka rynkowa modeluje sferę popytu i podaży, przez co sztucznie wizualizuje komfort życia i ładu społecznego. Takim trendem może być zdrowie, a odpowiedzią innowacji rynkowej będą kluby fitness, poradnie zdrowego żywienia, suplementy diety, catering dietetyczny. Czy też juwenalizacja, zjawisko nabywania produktów pierwotnie przeznaczonych dla młodszej grupy wiekowej. W ten sposób rynek przesuwą górną granicę wiekową odbiorców. Innym trendem będzie potrzeba wygody. W pobudzaniu której marketing wykorzystuje oferty internetowej sprzedaży, płatności za pośrednictwem urządzeń mobilnych, usługi e-PUAP, itp. Jednocześnie trendy: komfort, zmysłowość i indywidualizm, które rynek sztucznie rozbudza oferując centra handlowe rozszerzające swe usługi o świadczenia gastronomiczne i rozrywkę, wabią kartą stałego klienta z promocyjną propozycją produktowo-usługową dla indywidualnego konsumenta. A nagminnie wspierane przez reklamy oferty producentów przekonują nas o tym, że zasługujemy na wzrastający popyt, dobre usługi i luksusowe życie. Nawet w pozytywnie ocenianych trendach: potrzeby kontaktu z otoczeniem, spowolnienie tempa życia, ujawnia się manipulacja rynkowa. Gdyż poprzez

¹⁹ W. Wierzyński, *Innowacyjność jako kategoria społeczna, czyli jak wychować innowatorów*, http://www.pi.gov.pl/PARP/chapter_86197.asp?soid=9AF2FEBBEB5A4336866D9C-36C7DAAF41 [online: 05.06.2017].

stosowanie przenośnych urządzeń do komunikacji oraz uczestnictwo w sieciach społecznościowych na forach internetowych przez infolinie, kluby czy portale dla konsumentów, rynek, usprawniając kontakty, inicjuje konsumpcję nowych technologii i innowacyjnych rozwiązań. Na marginesie trzeba dodać, że często zbyt drogie i krótkotrwałe, wymuszających życie na kredyt²⁰.

Wizja życia na koszt innych przemawia do nas codziennie. Wyłania się z reklam, billboardów (dzisiaj już trójwymiarowych), ulicznych plakatów i ulotek. W tych warunkach hasła: ograniczenie spożycia i świadoma racjonalizacja konsumpcji, rynek traktuje jako zło konieczne, a nie wewnętrzny mechanizm samoograniczający system produkcji i dystrybucji dóbr²¹. Taki mechanizm może pochodzić jedynie z zewnątrz, spoza takiego układu, a zatem ze sfery kultury, zasad etycznych czy norm prawnych. Byłby to model konsumpcji pożądany, choć może utopijny. Bowiem dobrze, gdy aktem konsumpcji są zaspokajane rzeczywiste, a nie urojone potrzeby. Prawidłowo, jeśli przyswaja się swoje własne rzeczy. Znakomicie, kiedy konsumujący podmiot ma pełną świadomość, co w wyniku tego aktu realizuje i osiąga. Tak pojmowana konsumpcja na poziomie wegetatywnym-warunkującym utrzymanie ciągłości życia, jak i na poziomie egzystencjonalnym, czyniąc życie łatwiejszym, bezpieczniejszym, usensowionym, byłaby wolna od czynników nakręcających spiralę przymusu konsumpcyjnego. Czyli „imperatywu posiadania coraz to nowych dóbr i braku nasycenia”²².

Nie jesteśmy idealni, ale nasze człowieczeństwo przejawia się między innymi w tym, że świadomie dążymy do prawdziwie godnego życia, do indywidualnie pojmowanej doskonałości. Religia, godność, moralność i honor, to wartości kształtujące naszą egzystencję w świecie. Oznacza to, że jakkolwiek ich zmiana czy osłabienie implikuje zmianę mentalności jednostki, czyli dotychczasowego modelu człowieka. W takiej sytuacji korzystne jest zastąpienie typu reaktywnego osobnika, kierującego się w swoim życiu maksymalizacją przyjemności, przez typ osobnika otwartego. Jest to postawa człowieka wrażliwego, o mocnej i wyraźnie zarysowanej osobowości, świadomego rzeczywistych wartości. Człowieka, który ma odwagę sprzeciwić się temu, co E. Fromm określa „dyktaturą producentów”, by nakłaniać ich do wytwarzania tego, co konsumentowi jest rzeczywiście potrzebne. Nie jest łatwo o taką

²⁰ Por. T. Zalega, *Konsumpcja...*, *op. cit.*, s. 32.

²¹ T. Zalega, *Innowacje a konsumpcja i zachowania konsumpcyjne – wybrane zagadnienia*, „Marketing i Rynek” 2015, Nr 2 (CD), s. 19.

²² F. Bylok, *Innowacje społeczne w konsumpcji – moda czy trend długookresowy*, s. 11, http://www.pwe.com.pl/files/1276809751/file/bylok_mir_10_2015.pdf [dostęp: 05.06.2017].

postawę w realiach zaciętej gry wytwórców o miejsce w strukturach wolno-rynkowej gospodarki. Jeszcze trudniej w warunkach, gdzie konsumpcja staje się potężną siłą rozwojową, a ekonomia społeczna propaguje wzór dobrego konsumenta. Czyli takiego, który nieustannie poszukuje na rynku nowego produktu. To z kolei dynamizuje produkcję dóbr nawet wtedy, gdy odbywa się to kosztem środowiska przyrodniczego.

Niewątpliwie pozytywnym efektem konsumpcjonizmu będzie rozwój jednostki ludzkiej. Wynika to stąd, że w akcie konsumpcji rozwija się wyobraźnia jednostki, zwiększa jej potęgę umysłową, rośnie siła intelektualna i siła moralna człowieka. Jednocześnie coraz śmieiej artykułuje on swoje potrzeby, odważnie żądając traktowania z szacunkiem, uznania jego racji. Trzeba podkreślić, że nauka nie ma „porządku racji”, lecz co najwyżej porządek prawomocności. Jak ujmuje to V. Frankl, to fałszywy humanitaryzm zakłada, że człowiek jest wszystkim i we wszystkim upatruje swych racji. A stwarzając warunki, które dają mu poczucie bycia jednostką wartościową i istotną, czyni go celem, dla graczy rynkowych niezwykle pożądanym²³.

Powyższe spostrzeżenie wynika stąd, że po pierwsze, zwykło się przyjmować za pewne, iż stale rosnące i różnorodne potrzeby człowieka powinny być zaspokajane. Ich ograniczenie, a tym bardziej przewyciężenie, nie mieści się w żadnym teoremacie społeczeństwa liberalnego. Pozostało też wyparte ze świadomości suwerennych zbiorowości państwa dobrobytu. Po wtóre, każda próba ograniczania aktu konsumpcji jest odbierana jako zamach na podstawowe wolności oraz prawa człowieka i obywatela globalnego społeczeństwa. W konsekwencji to sfera konsumpcji jest obszarem pilnie strzeżonej prywatności, chronionej przez podstawowe swobody obywatelskie i ogólnoludzkie. Trzeba zauważyć, że owe swobody stały się zasadniczym komponentem dla wszelkich reżimów technologicznych, rygorów organizacyjnych czy norm współżycia społecznego, dla których źródłem jest prawo „bycia wolnym”. Nie ulega zatem wątpliwości, że konsumpcja jest jednym z najintensywniej i najczęściej doznawanych aktów autonomicznego wyboru²⁴. Zaś paradoks wolności przejawia się w tym, że zdecydowane nastawienie ku sobie w procesie konsumpcji winno zostać kompensowane postawą, którą K. Rogoziński nazywa „odśrodkową”, skierowaną ku drugiemu człowiekowi, również odczuwającemu potrzeby.

²³ K. Rogoziński, *Zarządzanie wartością z klientem*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 77 i n.

²⁴ Por. T. Zalega, *Konsumpcja...*, *op. cit.*, s. 164 i n.

Reasumując. Czym tak naprawdę jest dzisiejsza konsumpcja; ukrytym przymusem, czy urojoną wolnością? Zdaniem autorki, jest jednym, i drugim. I w równym stopniu zjawiskiem pożądanym, jak i niebezpiecznym. To dylemat otwarty, pozostający bez rozwiązania.

4. WIELOGENERACYJNOŚĆ PRAW CZŁOWIEKA W OBSZARZE POTRZEB

Pytanie, jak żyć w społeczeństwie, w którym coraz częściej model konsumpcji staje się wyznacznikiem statusu społecznego. Gdzie króluje świat MacDonalizacji społeczeństwa. Gdzie dominuje kultura „katedr konsumpcji”, która przeobraża rzeczywistość w świat centrów handlowych, supermarketów, parków Disneya i zbiorowej turystyki. To miejsca o szczególnym uroku. Mamią nowością, promocyjną ofertą, wabią barwami neonów i ilością billboardów. A ludzie udają się tam, by praktykować konsumpcjonizm niczym nową religię. Z czasem popadając w rutynę i tradycję, kształtują oni swój własny model jakości życia.

Według K. Jaspersa, perspektywa egzystencjonalna jest ważniejsza niż chwilowe porządki i wartości związane z podleganiem różnym, często sprzecznym porządkom²⁵. Słowa te w dość jasny sposób definiują naszą codzienność, która żyje własnym życiem. A my też biernie się jej poddajemy, przez co tracimy nad nią kontrolę. Przy czym, przeżywając naszą codzienność, chętnie powołujemy się na podstawowe swobody obywatelskie.

Obecnie funkcjonujące w życiu społecznym zasady, jak: wolność, równość, solidarność, a nawet pomocniczość, determinują treść praw człowieka. Praw, które przesiąknięte są zagadnieniami sprawiedliwości, pokoju w stosunkach międzyludzkich oraz godności człowieka. Zarazem wykształcone na fundamentach etyki judeochrześcijańskiej, implikują dążenie człowieka do godziwej egzystencji oraz wysokiej jakości życia. Wspomniane zasady mają znaczenie uniwersalne. A wyartykułowane w treści praw człowieka pozostają trwałe i niezmiennie, bez względu na wymiar sfery, w której urzeczywistniają się potrzeby i realizuje jakość życia jednostki lub grupy²⁶.

Punktem wyjścia dla praw człowieka jest godność osoby ludzkiej. Jest ona podstawą praw klasycznych, tj. praw pierwszej generacji, formułowanych przez pryzmat zasady wolności. To wolność umożliwia działania auto-

²⁵ D. Trela, *Relacje jednostki z drugim człowiekiem w świetle etyki egzystencjonalnej Karla Jaspersa*, s. 268. <http://www.filo-sofija.pl/index.php/czasopismo/article/viewFile/602/586> [dostęp: 06.06.2017].

²⁶ Por. T. Panek, *Kompendium wiedzy...*, s. 67.

nomiczne, motywowane wewnętrznie, zindywidualizowane, o charakterze personalistycznym. Działania, w których człowiek i jego potrzeby jest nie tyle rezultatem czynników zewnętrznych, czyli „aktorem na scenie życia”, ale autorem kształtującym jego rzeczywisty sens oraz kreatorem wartości środowiska społecznego, którego pozostaje częścią. Nieodzownym staje się uzupełnienie owego wizerunku o możliwość świadomego, swobodnego wyboru, który jest fundamentem zewnętrznej jakości życia i staje się podstawą budowania wiedzy o sobie²⁷. W myśl rozważań M.A. Krapca:

(...) „Godność człowieka przejawia się w tym, że jest on celem, a nie środkiem w ludzkim działaniu. Granicą zatem ludzkiej wolności jest wolność osoby drugiej, która to osoba jest także celem sama w sobie” (...)²⁸.

Podkreślić trzeba, że wspólnotowy wymiar ludzkiego życia wiąże się z nieustannym definiowaniem i doświadczaniem tej granicy w kontaktach interpersonalnych, grupowych, wyborach zachowania w akcie konsumpcji.

Podstawą wewnętrznej jakości życia będą tzw. prawa drugiej generacji. Prawa, które eksponują w swej treści zasadę równości, a które także opierają się na godności osoby ludzkiej. Przyczyną ukształtowania tych praw był: brak zabezpieczeń socjalnych, niemożność czynnego udziału w tworzeniu dóbr gospodarczych oraz brak partycypacji w korzystaniu z nich na skutek naruszenia naczelných praw społecznych człowieka, tj. prawa do pracy i sprawiedliwej płacy.

Trzeba podkreślić, że praca jest elementarną potrzebą człowieka. Jest ona wartością wielowymiarową, a nie wyłącznie gospodarczą. Praca umożliwia zdobywanie dóbr koniecznych do życia i osobistego rozwoju. Kształtuje, co podkreśla M. Krapiec,

„otwartość i suwerenność bytu osobowego człowieka, jest racją ludzkiej godności i zupełności”²⁹.

Według tego kryterium formułowane jest prawo do pracy. To prawo naturalne, niezbywalne, powszechne, obiektywne i dynamiczne. Na fundamentach tego prawa kształtowane są treści norm prawnych w wielu dziedzinach życia społecznego, politycznego i gospodarczego. Jest prawem szczególnie zagrożonym w dzisiejszym ustroju społeczno-gospodarczym, gdzie uznaje się prio-

²⁷ Por. K. Popiołek, *Jakość życia...*, *op. cit.*, s. 95 i n.

²⁸ M.A. Krapiec, *Człowiek, prawo i naród*, Wydawnictwo Fundacja Lubelska Szkoła Filozofii Chrześcijańskiej, Lublin 2002, s. 146.

²⁹ *Ibidem*.

rytet kapitału przed człowiekiem. W takim ustroju prawa drugiej generacji, czyli prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne, często są określane prawami o charakterze relatywnym (względny, nie dającym się jednoznacznie i ostatecznie określić), a także postulatywnym (z powodu ich ogólnego sformułowania, nie mogą one być bezpośrednio stosowane i wymagają bliższego uszczegółowienia w aktach pozakonstytucyjnych). Ponadto ich realizacja i ochrona zależy od rozwoju techniki i poziomu struktur społeczno-gospodarczych, ale głównie od sprawiedliwego podziału dóbr materialnych i dostępu do dóbr kulturowych³⁰.

W treści prawa do pracy uwewnętrznia się także: prawo do wolności wyboru miejsca pracy, wyboru pracy zgodnej z uzdolnieniami i umiejętnościami, prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, prawo inicjatywy gospodarczej opartej na własności prywatnej, prawo do szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Wynika stąd wniosek, że społeczne prawa człowieka są treścią jego praw podmiotowych, przez co nierozzerwalnie będą też powiązane z prawami wolnościowym. Uprawniają one bowiem jednostkę do aktywnego udziału w tworzeniu dóbr narodowych (przedmiotu konsumpcji) i udziału w ich sprawiedliwym podziale (realizacja potrzeb, możliwość kształtowania jakości życia)³¹.

Nasz rodak Jan Paweł II nauczał, że „konsekwencją pracy jest zasada własności”³². Z treści prawa do posiadania własności zostało wyprowadzone ważne prawo społeczne, prawo do używania dóbr. Jest ono rozumiane jako uprawnienie jednostki lub grupy do posiadania dóbr gospodarczych, dysponowania nimi oraz czerpania z nich korzyści. Prawo do używania dóbr jest naturalnym i powszechnym prawem człowieka, związanym z zaspokajaniem przez niego niezbędnych potrzeb życiowych. Na tym etapie analizy widać, że treści społecznych praw człowieka nie można ograniczać do pomocy socjalnej państwa, udzielanej osobom uprawnionym dla zabezpieczenia ich niezbędnych potrzeb. Ponieważ podmiotami zobowiązanymi do realizacji społecznych praw jest nie tylko państwo, ale i bezpośrednio jednostki do nich uprawnione, sam człowiek, związki zawodowe czy organizacje społeczne. Wedle treści praw społecznych jednostka ma nie tylko prawa, ale i obowiązki. A zatem może być to obowiązek poszukiwania pracy i należytego jej wykonania³³.

³⁰ F.J. Mazurek, *Prawa człowieka w nauczaniu społecznym Kościoła*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1997, s. 12.

³¹ *Ibidem*, s. 9–15.

³² M. Rolski, *Własność w nauczaniu Papieża Jana Pawła II*, s. 108. file:///C:/Users/uzytkownik/Downloads/11.pdf [dostęp: 05.06.2017].

³³ Por. F.J. Mazurek, *Prawa człowieka...*, *op. cit.*, s. 12.

Społeczna natura człowieka wymusza na nim uczestniczenie w życiu publicznym, w którym poprzez rozwój zaspokajają swoje potrzeby. Rozwój jest potrzebą, która determinuje treści praw tzw. trzeciej generacji. To potrzeba oparta na zasadach moralnych mających swe źródło także w godności osoby ludzkiej. Taką zasadą będzie zasada solidarności. Jest ona wsparciem dla należytej ochrony praw nowej generacji, na których treść składają się: prawo do rozwoju, prawo do pokoju, prawo do zdrowego środowiska, prawo do wspólnego dziedzictwa kulturowego. Ich treści nie tylko indywidualizują potrzeby człowieka, ale również wiążą je ze wspomnianymi wcześniej zasadami wolności i równości³⁴.

Należy podkreślić, że autentyczny rozwój podmiotowości osobowej dokonuje się tylko przy współdziałaniu wolności z solidarnością, dynamizującą wzajemną odpowiedzialność za każdego członka wspólnoty i za dobro wspólne. Jest to niezwykle istotne w świecie wolnorynkowej gospodarki, gdzie kapitalizm nacechowany jest egoizmem.

Równie istotna jest doktryna społeczno-chrześcijańska, która, głosząc zasadę solidaryzmu społecznego, proponuje walkę z nierównością i niesprawiedliwością. A poprzez harmonię, porozumienie i solidarność nawołuje do budowy nowego porządku społecznego, wolnego od sprzecznych z ludzką naturą nierówności społecznych³⁵.

Z powyższego wynika, że realizacja praw nowej generacji może zostać osiągnięta wyłącznie w procesie opartym na współpracy wszystkich narodów. Za takim ujęciem przemawia istota praw solidarnościowych, które zakładają niemożność samodzielnego korzystania z niektórych praw przez jednostkę czy określoną zbiorowość. Toteż ich skuteczność pozostaje uzależniona od współpracy i współdziałania społeczeństwa obywatelskiego. Bowiem z jednej strony, rozwój implikuje do aktywnego życia społecznego, a z drugiej, staje się on skuteczną formą realizacji zamierzonych celów³⁶. Nie zmienia to faktu, że pierwszorzędym celem takiej aktywności pozostaje zawsze osoba ludzka, będąca „sercem” każdej społeczności. Zatem podstawą praw trzeciej generacji jest uznanie godności osoby ludzkiej i osobowej natury jednostki.

W pierwotnym założeniu pojawienie się praw trzeciej generacji było alternatywą na uboczny skutek procesu globalizacji, który miał być niwelowany poprzez realizowanie zasady solidarności międzynarodowej. Dzisiaj, na tle głodu, ubóstwa, nierówności społecznej zdominowanej przez dykta-

³⁴ K. Drzewiecki, *Trzecia generacja praw człowieka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1988, s. 83.

³⁵ F.J. Mazurek, *Prawa człowieka...*, *op. cit.*, s. 12.

³⁶ *Ibidem*, s. 14.

ture „zysku” ze szkodą na rzecz dobra publicznego, problem ochrony tych praw staje się priorytetem o zasięgu globalnym. Dlatego konieczne stają się instrumenty dające rękojmię ich przestrzegania, ale też solidarna współpraca międzynarodowa w opracowaniu strategii rozwoju³⁷.

Konkludując, prawa człowieka przysługują jednostce ze względu na jej godność. Na ich treść składają się zasady ujęte w prawach trzech generacji, ugruntowane w nadrzędnej idei naturalnej wolności. Głównym determinan-tem ich normatywnego wymiaru są wartości kształtujące wysoką jakość życia. Takie wartości krystalizują się poprzez realizację potrzeb uwzględniających godność osoby ludzkiej i przysługujące jej prawa. W tym świetle zarówno państwo, jak i wszelkie społeczności, pełnią funkcję zabezpieczającą integralny rozwój osobowy jednostki. Bowiem, jak pisze K. Jaspers, w społeczeństwach wszystko zaczyna się od człowieka i na nim się kończy, a wszelkie instytucje odgrywają rolę pomocniczą wobec niego³⁸.

5. KONCEPCJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (ZR) W PERSPEKTYWIE POTRZEB

Globalizacja ujmowana jest w dwu aspektach: pozytywnym i negatywnym. W aspekcie negatywnym definiuje się ją przez pryzmat zagrożeń dla rozwoju ludzkości. Wskazuje się przy tym na dyktat zysku jako zasady nadrzędnej, na podporządkowanie gospodarek narodowych korporacjom i instytucjom finansowym, na problem ubezwłasnowolnienia państw narodowych, na wzrost ubóstwa i strukturalnego bezrobocia, na MacDonalizację kultury i jej uni-
formizację oraz na stworzenie ukrytego centrum dyspozycyjnego. Natomiast w aspekcie pozytywnym podkreśla się jej obiektywny charakter. Dzieje się tak dlatego, że pozytywna ocena globalizacji opiera się na założeniu, iż przy racjonalnym wykorzystaniu jej mechanizmów może ona zaowocować dalszym rozwojem ludzkości. Stan taki jest możliwy do osiągnięcia jeżeli wyeliminuje się zjawiska negatywne, jak: głód, wojny narodowe, brak pracy zarobkowej, brak powszechnego dostępu do edukacji, bariery handlowe czy problem zadłużenia. W tym celu społeczności międzynarodowe podejmują próby opracowania strategii zrównoważonego rozwoju społeczeństwa ludzkiego. Głównym założeniem strategicznym jest wyeliminowanie, a co najmniej ograniczenie,

³⁷ Por. K. Drzewiecki, *Trzecia...*, *op. cit.*, s. 83.

³⁸ A. Murzyna, *Samorządność wczoraj...*, *op. cit.*, s. 172.

powyżej wymienionych zagrożeń, przy jednoczesnym zachowaniu praw przyrody oraz społeczno-gospodarczych aspiracji zbiorowości ludzkich³⁹.

Koncepcja ZR zakłada trwałą poprawę jakości życia, poprzez formułowanie właściwych proporcji dla rozdysponowania zasobami trzech kapitałów: ekologicznego, ekonomicznego i społecznego. Jako koncepcja ogólnosiatowa, której priorytetem jest podnoszenie jakości życia, ma też zapewnić wszystkim narodom pokój, godziwe standardy życia oraz chronić przed nadmierną degradacją środowisko przyrodnicze⁴⁰.

Według B. Jaros, głównym celem koncepcji ZR jest zagwarantowanie zrównoważonej jakości życia. Pod tym pojęciem należy rozumieć bogactwo harmonijnego współistnienia w życiu człowieka trzech sfer, które bezpośrednio wpływają na wysoką jakość jego życia. Pierwszą jest sfera materialna, czyli jakość typu „mieć”, która dotyczy potrzeb bezpośrednio związanych z przetrwaniem jednostki i unikaniem przez nią niedostatku. Dla oceny tej jakości używa się wskaźników związanych z zatrudnieniem, zdrowiem oraz edukacją. Drugą jest sfera psychiczna i emocjonalno-moralna, czyli jakość typu „być”, która odnosi się do potrzeb związanych z integracją społeczną i życiem w harmonii z naturą. Dla oceny tej jakości używa się wskaźników związanych z osobistym rozwojem, wykonywaną pracą, która przynosi zadowolenie, przyjemnością w kontakcie z naturą. Trzecią, w ujęciu tej autorki, jest sfera duchowa, uczuciowa, czyli jakość typu „kochać”, która odnosi się do potrzeb związanych z utrzymaniem udanych związków z innymi ludźmi. Dla oceny tej jakości używa się wskaźników związanych z więzią rodzinną, zawieraniem przyjaźni, koleżeństwem w pracy⁴¹.

I chociaż idea ZR ukształtowana została w 1992 r. przez ONZ na konferencji „Szczyt Ziemi” w Rio de Janeiro, to realizacja jej celów trwa nadal. Poszerzeniu ulega jedynie jej program poprzez planistyczne konstrukcje o charakterze postulatywnym, kształtujące nowe standardy ładu światowego⁴². Postulowane standardy to wytyczne, które definiują potrzeby człowieka, a te stają się wskaźnikami w różnych sferach, od których uzależniony jest stopień jakości życia jednostki lub zbiorowości. Czyli poziom bezpieczeństwa ludzkiej egzystencji.

³⁹ K. Katana, *Istota jakości życia w koncepcji zrównoważonego rozwoju*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, z. 95/2016, s. 179.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 180.

⁴¹ Por. K. Katana, *Istota jakości...*, *op. cit.*, s. 185.

⁴² *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do roku 2025*, <http://snep.edu.pl/sms/materialy/strategia%20zrównoważonego%20rozwoju%20polski%20do%20roku%202025.pdf> [dostęp: 05.06.2017].

Opracowane standardy nowego ładu światowego pozostają alternatywą dla procesu globalizacji. Te planistyczne konstrukcje zakładają: wzrost gospodarczy, zwalczanie ubóstwa przez sprawiedliwy podział dochodów, ochronę środowiska, ograniczenie nadmiernego zużycia zasobów nieodnawialnych, wdrażanie nowych technologii w celu zmniejszenia degradacji środowiska, ograniczenie emisji substancji szkodliwych do atmosfery, stworzenie równych szans dla wszystkich ludzi w celu likwidacji nierówności w poziomie życia gospodarczego i społecznego na świecie⁴³. To cele o tyle szczytne, co także utopijne.

Zgodzić się trzeba, że dla procesu globalizacji koncepcja ZR jest pozytywną alternatywą, ale trzeba dodać, iż jest utopijną wizją świata. Bowiem przeniaka jej konstrukcję przekonanie, że w jednej chwili, we wskazanym cyklu, wszyscy ludzie ulegną nagłej metamorfozie. Na utopijny charakter tego typu konstrukcji planistycznych wskazywał już H. Skolimowski pisząc:

„Na naszych oczach, w naszym życiu rodzi się nowa cywilizacja, która wnosi ze sobą nowy styl życia rodzinnego, zmiany w procesie pracy, nowy kształt życia gospodarczego, nowe konflikty państwowe, nową świadomość. Ludzkość stanęła w obliczu najgłębszego w swych dziejach przewrotu społecznego i najśmielszej twórczej przebudowy”⁴⁴,

gdzie moda na elektromobilność i sztuczna inteligencja nadają tempo zmian.

Reasumując. Nie ulega wątpliwości, że koncepcja ZR jest swoistą filozofią społeczną, budowaną z myślą o konieczności podjęcia radykalnych działań w imię dobra człowieka doczesnego oraz najbliższej i dalszej jego przyszłości. Kształtuje ona i ugruntowuje zaakceptowaną, określoną wizję nowego światowego porządku. Ładu, w postaci pożądanego kierunku rozwoju człowieka oraz jego potrzeb. I ładu, jako alternatywy dla „globalistycznej neoliberalnej projekcji społecznej rzeczywistości”⁴⁵. Ujęty w takich kategoriach ład nie tylko dyskredytuje ujemną wartość wskaźników jakości życia, czyli potrzeb, ale wizualizuje (po)nowoczesny porządek świata. Tym samym koncepcja ZR staje się nadzieją na godziwe życie i przetrwanie ludzkości.

⁴³ Por. *Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju*, Polski Komitet do spraw UNESCO, <http://www.unesco.pl/662/> [dostęp: 06.06.2018].

⁴⁴ H. Skolimowski, *Wizje nowego milenium*, Kraków 1999, s. 132.

⁴⁵ L. Gawor, *Antyglobalizm, alterglobalizm i filozofia zrównoważonego rozwoju jako globalizacyjne alternatywy*, s. 45, <http://www.ekorozwoj.pol.lublin.pl/no1/f.pdf> [dostęp: 05.12.2017].

6. PRAWA (POTRZEBY) CZŁOWIEKA A METODYKA ODPOWIEDZIALNEGO BIZNESU

Nie można zaprzeczyć, że epotrzeby pozostają zasadniczym motywem aktywności jednostki w obszarze wielu środowisk. Bowiem niezależnie od środowiska życia, systemu społecznego, politycznego i gospodarczego, w którym się realizuje i rozwija, to zawsze bezpośrednio lub pośrednio zmierza ona do ich zaspokojenia. Dlatego też, każda pozytywna lub negatywna zmiana w społeczeństwie, gospodarce lub środowisku, w całości lub częściowo wynikająca z przeszłych, bądź teraźniejszych działań, zaniechań oraz decyzji liderów świata polityki i biznesu, rzutuje na treść, stopień i systematykę realizacji praw człowieka. Z jednej strony, wymusza to troskę o należyta staranność w zakresie ochrony praw (potrzeb) człowieka i nowej ich systematyzacji. Dzieje się tak dlatego, że prawa człowieka ewoluują i zwiększa się zakres ich ochrony w reakcji na zmieniające się uwarunkowania polityczne, społeczne i technologiczne. A z drugiej, rzutuje na zmianę świadomości i postaw społeczności w skali międzynarodowej, powiązanej z jednoczesnym rozwojem ponadnarodowej działalności gospodarczej. Co wymaga zintegrowanych działań na rzecz skutecznego wdrażania zasad odpowiedzialnego biznesu (w tym działania zapobiegawcze i naprawcze)⁴⁶. Przy czym owe działania należy oceniać jako alternatywę dla negatywnego wpływu przedsiębiorstw na prawa człowieka.

Kluczową rolę w tym zakresie odgrywają państwa narodowe i organizacje międzynarodowe odpowiedzialne za rozwój biznesu i prawa. Dlatego też niezwykle pożądana jest współpraca instytucji rządowych, organizacji branżowych i pozarządowych przy doborze wskaźników produktywności tak, aby mierzenie efektywności działania skonkretyzowanego systemu (np. gospodarki narodowej, danego regionu, branży, przedsiębiorstwa, a nawet pojedynczego stanowiska pracy) dokonywało się przez pryzmat celu ogólnospołecznego, jakim w każdym przypadku będzie uzyskanie społecznej oraz ekologicznej harmonii i porządku. A zatem i racjonalnej produktywności ukierunkowanej na osiągnięcie ładu pomiędzy polityką społeczną, gospodarczą i ekologiczną, „stanowiących akceleratory dla zrównoważonego rozwoju”⁴⁷. Jest to konsekwencją założenia, że należyta staranność w zakresie ochrony praw człowieka

⁴⁶ *Krajowy Plan Działania na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017–2020*, s. 5, <https://www.msz.gov.pl/resource/ae6c821f-94d5-4338-88ce-8c8498c7f37e:JCR> [dostęp: 06.06.2018].

⁴⁷ *Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce. Raport 2018*, s. 5, https://www.mpit.gov.pl/media/54729/Raport_VNR_wer_do_uzgodnien_20180330 [dostęp: 06.06.2018].

w biznesie jest wspólna, gdyż łączy odpowiedzialność państwa oraz świata biznesu i społeczeństwa obywatelskiego w aspekcie wymagalności praw (potrzeb) jednostki, grupy czy określonej kulturowo zbiorowości⁴⁸.

Dzisiaj jesteśmy świadomi, że potrzeby, które definiujemy jako zewnętrzne aktualizują się przez prawa człowieka. Ale też wymagają do swojego zaspokojenia wyartykułowania w formie nakazu, zakazu, dozwolenia (postać normatywna). Natomiast potrzeby wewnętrzne, które utożsamiamy ze rozumieniem i zabezpieczeniem samego człowieka (biologiczną i psychologiczną sferą istoty ludzkiej), podmiotu moralnie uprawnionego do bezpiecznej egzystencji, informacji, samookreślenia i rozwoju, najczęściej przyjmują postać koncepcji, zalecenia, wytycznych, postulatu (postać niewiążąca lub wiążąca moralnie w zakresie zadeklarowanych zobowiązań). Nie powinna zatem dziwić konkluzja, że w dobie powszechnego sprzeciwu wobec globalizacji afirmującej wartość dodaną, nierówności, niszczących zmian społeczno-kulturowych, (efekt uboczny uwikłania państw narodowych w różne, odgórnie narzucane procesy umiędzynarodawiające, które czynią zeń przedmiot interdyscyplinarnych ekspertyz)⁴⁹, oczekujemy od rządzących elit optymalnych działań zabezpieczających możliwość skutecznego zaspokajania potrzeb, które są osadzone w przepisach, zwyczajach i instytucjach międzynarodowych.

Proces globalizacji już od końca XX w. pokazał, że obowiązki w zakresie praw człowieka, jakie wzięły na siebie państwa, ratyfikując traktaty międzynarodowe:

„promowanie, zapewnienie realizacji, poszanowanie, zapewnienie poszanowania i ochrony praw człowieka”⁵⁰

nie rozciągały się dostatecznie na rynki. Istniały one pozornie jako osobne elementy, które nie tworzyły spójnego i dopełniającego się systemu. Bazując

⁴⁸ Por. *Krajowy Plan...*, *op. cit.*, s. 8 i n.

⁴⁹ A.E. Wasilewska, *Kapitalizm i medycyna jako modyfikatory ludzkiej egzystencji*, s. 2, przedłożono do recenzji wydawnictwo@lazarski.edu.pl

⁵⁰ W 1948 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło Powszechną Deklarację Praw Człowieka. Wspólnie z Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych (1966 r.) oraz Międzynarodowym Paktem Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (1966 r.) dokumenty te stanowią kanon prawa międzynarodowego w zakresie praw człowieka, tzw. Kartę Praw Człowieka. Na szczeblu europejskim przyjęto Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisaną w Rzymie 4 listopada 1950 r. Natomiast międzynarodowe standardy pracy zawarte zostały w tzw. Międzynarodowym Kodeksie Pracy, na który składają się konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy.

na umowach inwestycyjnych i prawie korporacyjnym oraz przepisach o papierach wartościowych tworzyły bowiem enklawy niekwestionowanej dominacji sektora prywatnego, kształtowały nowe praktyki państw i przedsiębiorstw, inicjowały trendy dotyczące naruszeń praw człowieka przez przedsiębiorstwa⁵¹.

W odpowiedzi na liczne postulaty obrońców praw człowieka ONZ podjęła inicjatywę sformalizowania kwestii biznesu i praw człowieka. Dlatego też w 2011 r. Rada Praw Człowieka w drodze konsensusu zespołu ekspertów przyjęła *Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka* (ang. *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*), czyniąc moralnym priorytetem hasło: „Chronić, szanować i naprawiać”. Zarazem pkt. 15 dokumentu ramowego ONZ stanowi, że:

„Chociaż same *Wytyczne* nadają się do powszechnego stosowania, środki, za pomocą których się je realizuje, będą odzwierciedlać fakt, że żyjemy w świecie 192 Państw Członków Organizacji Narodów Zjednoczonych, 80 000 przedsiębiorstw międzynarodowych, 10-krotnie większej liczby ich spółek zależnych i niezliczonych milionów przedsiębiorstw krajowych, z których większość stanowią małe i średnie przedsiębiorstwa. Nie ma jednego sposobu wdrażania *Wytycznych*, który byłby właściwy dla wszystkich”⁵².

Zatem wytyczne ONZ nie mają formy wiążącej i nie wprowadzają nowych regulacji, ale porządkują zobowiązania przedsiębiorstwa w zakresie praw człowieka i pokazują, jak należy je wdrażać w praktyce. Inaczej rzecz ujmując, są to zasady, które wskazują kierunki spójnej metodyki ujętej w kanonach koncepcji odpowiedzialnego biznesu, nakazujące uwzględniać w biznesie cztery kategorie: ład organizacyjny, pracowników, środowisko i produkt. Istotne jest przy tym założenie, że owe zasady należy wdrażać z zastosowaniem należytej staranności: po pierwsze, w zakresie analizy zagrożeń dla praw człowieka w związku z realizacją danego przedsięwzięcia gospodarczego; po drugie, w sposób niepowodujący dyskryminacji z uwzględnieniem praw, potrzeb i wyzwań, z jakimi muszą się zmierzyć osoby lub grupy osób, które mogą być szczególnie podatne na ryzyko marginalizacji (np. z powodu rasy, płci, niepełnosprawności, pochodzenia, wyznawanych wartości).

Zasadniczo dokument ten opiera się na trzech filarach. Pierwszy to obowiązek państwa jakim jest zagwarantowanie ochrony przed naruszaniem praw człowieka przez strony trzecie, w tym przedsiębiorstwa, poprzez prowadzenie odpowiedniej polityki, regulacje i praktykę orzecznictwą. Drugi filar to odpo-

⁵¹ *Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka: Wdrażanie dokumentu ramowego Organizacji Narodów Zjednoczonych „Chronić, szanować i naprawiać”*, s. 12. https://www.miiir.gov.pl/media/45079/Wytyczne_ONZ.pdf [dostęp: 07.06.2018].

⁵² *Ibidem*, s. 15.

wiedzialność biznesu za poszanowanie praw człowieka. Jest to także podstawowe oczekiwanie społeczeństwa i oznacza, że przedsiębiorstwa powinny dokładać należytej staranności, aby unikać naruszania praw przysługujących innym oraz podejmować działania w reakcji na negatywny wpływ na realizację prawa człowieka, w którym mają swój udział. Jak słusznie zauważa J. Ruggie,

„że promocja biznesu i przestrzeganie praw człowieka pozostają nierozłączne: odpowiedzialna działalność prywatnego i państwowego biznesu uwzględniającego wagę zachowania praw człowieka przynosi korzyści zarówno przedsiębiorcom, jak i całej wspólnocie obywateli, pomaga tworzyć miejsca pracy, powiększa grupę konsumentów, rozwija poczucie uczciwości; przyczynia się do stabilizacji rynku, a przez to do wzrostu gospodarczego”⁵³.

Trzeci filar to potrzeba zapewnienia ofiarom (jeśli chodzi o prawa człowieka) szerszego dostępu do skutecznych środków zaradczych i naprawczych zarówno sądowych, jak i pozasądowych⁵⁴.

Trzeba dodać, że wolnokonkurencyjna gospodarka jest takim konstruktem działalności człowieka, gdzie procesy decyzyjne liderów biznesu zorientowane są na wartość dodaną. Jednakże należy podkreślić, że w prowadzeniu działalności biznesowej priorytetem jest działanie zgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Co łączy się z odpowiedzialnością prawną, w tym karną, za ich naruszenie. W przypadku wytycznych/zasad odpowiedzialność przedsiębiorstw jest przewidziana w mechanizmach o charakterze niewiążącym. Jednakże wyartykułowane w ich treści standardy pomagają wypełnić luki regulacyjne i zmniejszać nierówności spowodowane globalizacją. Analogiczne znaczenia ma m.in. Norma ISO 26000⁵⁵, gdyż stanowi praktyczny przewodnik po koncepcji odpowiedzialnego biznesu, definiuje jego ramy oraz przybliża kluczowe wartości i idee.

W praktyczne wdrożenie wytycznych/zasad ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka mocno zaangażowana jest UE promując zalecenia, jak i dobrowolne środki np. Strategia Odpowiedzialności Społecznej Przedsiębiorstw⁵⁶, która wprowadza definicję społecznej odpowiedzialności przed-

⁵³ Por. *Krajowy Plan...*, *op. cit.*, s.31.

⁵⁴ Por. *Wytyczne...*, *op. cit.*, s. 13.

⁵⁵ Norma ISO 2600 w polskiej wersji językowej na <http://www.odpowiedzialnafirma.pl/o-csr/iso-26000>

⁵⁶ Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Odnowiona strategia UE na lata 2011–2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, KOM(2011) 681, 25.10.2011 r. http://www.kigeit.org.pl/FTP/bu/Strategia_KE_dot_CSR_2011_2014.pdf [dostęp: 07.06.2018].

siębiorstw (*corporate social responsibility*, CSR) opierając się na standardach ujętych w tym dokumencie.

Dlatego też UE przywiązuje duże znaczenie do promocji kwestii dotyczących biznesu i praw człowieka w polityce zewnętrznej. W dokumencie „Plan Działania UE w dziedzinie praw człowieka i demokracji w latach 2015–2019” (*Action Plan on Human Rights and Democracy for the period 2015–2019*)⁵⁷, przyjętym przez Radę ds. Zagranicznych 20 czerwca 2015 r., zaaprobowano stosowanie zasad społecznej odpowiedzialności biznesu w unijnych umowach handlowych i inwestycyjnych. Zarazem Unia i jej państwa członkowskie w wyżej wymienionym dokumencie zadeklarowały opracowanie Krajowych Planów Działania (KPD) na rzecz praktycznego wdrożenia wytycznych ONZ. Kwestie dotyczące biznesu i praw człowieka zostały także uwzględnione w dokumentach przyjmowanych przez Radę Europy, między innymi w Rekomendacji CM/Rec(2016)3 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich⁵⁸. Rekomendacja ma na celu udzielenie państwom członkowskim Rady Europy wskazówek dotyczących sposobu implementacji wytycznych ONZ oraz wypełnienie luk w procesie ich wdrażania na poziomie europejskim.

To tylko nieliczne przykłady, gdzie tematyka należytej staranności w zakresie ochrony praw (potrzeb) człowieka podejmowana jest na forum instytucji międzynarodowych.

Reasumując, dookreślenie praw, potrzeb człowieka oraz ich poszanowanie i ochrona w dużej mierze przyczyniają się do realizacji celów, przez które identyfikuje się priorytety polskiej polityki publicznej. Jednakże ostatecznym celem wszystkich działań jest poprawa jakości życia obywateli. Celu, którego nie można osiągnąć bez należytego wsparcia, sprawności i skuteczności ze strony państwa i jego instytucji. W ten sposób państwo daje rękojmię trwania i przetrwania narodu-suwerena.

⁵⁷ Tekst dostępny na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych, https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawa_czlowieka/nowy_plan_dzialania_ue_w_zakresie_praw_czlowieka_i_demokracji;jsessionid=B3052C4662D735E812E3F7298E569FDC.cmsap1p [dostęp: 07.06.2018].

⁵⁸ <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Rekomendacja%20Komitetu%20Ministrów%20Rady%20Europy%20do%20państw%20członkowskich%20dotycząca%20praw%20człowieka%20i%20biznesu> [dostęp: 07. 06. 2018].

PODSUMOWANIE

Nie ulega wątpliwości, że każdemu człowiekowi przysługują prawa, których podstawy należy upatrywać w godności osoby ludzkiej. Na integralną treść praw człowieka, ujętych w trzech generacjach, składają się te wartości, których normatywna podstawa tkwi w uznawanych przez racjonalnego prawodawcę i wypracowanych na zasadzie konsensusu, standardach moralnych. Nierozzerwalny związek tych praw z żądaniem sprawiedliwego zaspokajania potrzeb człowieka, godziwej jakości jego egzystencji w różnych sferach życia społecznego, politycznego i gospodarczego, będzie uwidaczniał się w sporach o prawa wszystkich generacji. Chodzi tu głównie o przyczyny nierównego traktowania, ciągle pogłębiających się różnic między biednymi i „krezusami kapitalizmu” oraz o polityczną strategię, której założeniem jest osiągnięcie nowego, opartego na solidarności ładu ekonomicznego. Tylko takie działania mogą doprowadzić do poprawy sytuacji ekonomicznej najuboższych tego świata. Tkwiący immanentnie w prawach człowieka aspekt konsensualny pozwala, w tym zakresie, na wytyczenie kryteriów oceny postępowania zarówno jednostki, państwa, jak i międzynarodowej społeczności. Trzeba jednak podkreślić, że nawet najbardziej racjonalne i zdecydowane wysiłki nie zdołają zapobiec wszelkim naruszeniom praw człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Drzewiecki K., *Trzecia generacja praw człowieka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1988.
- Filipowicz A., *Fanatyzm we współczesnym świecie*, „Przegląd Powszechny”, 4/1998.
- Filipowicz S., *Prawda i wola złudzenia*, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2011.
- Katana K., *Istota jakości życia w koncepcji zrównoważonego rozwoju*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, z. 95/2016.
- Krapiec M.A., *Człowiek, prawo i naród*, Wydawnictwo Fundacja Lubelska Szkoła Filozofii Chrześcijańskiej, Lublin 2002.
- Mazurek F.J., *Prawa człowieka w nauczaniu społecznym Kościoła*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1997.
- Murzyna A., *Edukacja filozoficzna a rozwój społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] A. Murzyna (red.) *Wychowanie do społeczeństwa obywatelskiego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011.

- Panek T., *Kompendium wiedzy z zakresu metod ilościowej analizy jakości życia*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2016.
- Rogoziński K., *Zarządzanie wartością z klientem*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Scheler M., *Odpowiedzialność a osoba zbiorcza*, [w:] J. Filek (red.), *Filozofia odpowiedzialności XX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.
- Skolimowski H., *Wizje nowego milenium*, Kraków 1999.
- Suchodolski B., *Skąd i dokąd idziemy*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa 1999.
- Suchodolski B., *Wychowanie mimo wszystko*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1990.
- Szczepański J., *Sprawy ludzkie*, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Warszawa 1978.
- Zalega T., *Innowacje a konsumpcja i zachowania konsumpcyjne – wybrane zagadnienia*, „Marketing i Rynek” 2015, Nr 2 (CD).
- Zalega T., *Konsumpcja. Determinanty, teoria modele*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012.

Netografia

- Byłok F., *Innowacje społeczne w konsumpcji-moda czy trend długookresowy*, http://www.pwe.com.pl/files/1276809751/file/bylok_mir_10_2015
- Gawor L., *Antyglobalizm, alterglobalizm i filozofia zrównoważonego rozwoju jako globalizacyjne alternatywy*, <http://www.ekorozwoj.pol.lublin.pl/no1/f.pdf>
- Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Odnowiona strategia UE na lata 2011–2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, KOM(2011) 681, 25.10.2011 r. http://www.kigeit.org.pl/FTP/bu/Strategia_KE_dot_CSR_2011_2014.pdf [dostęp: 07.06.2018].
- Krajowy Plan Działania na rzecz wdrażania Wytocznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017–2020*, s. 5, <https://www.msz.gov.pl/resourcel/aec6c821f-94d5-4338-88ce-8c8498c7f37e:JCR> [dostęp: 06.06.2018].
- Norma ISO2600 w polskiej wersji językowej na <http://www.odpowiedzialna-firma.pl/o-csr/iso-26000>
- Plan Działania UE w dziedzinie praw człowieka i demokracji w latach 2015–2019, tekst dostępny na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych [dostęp: 07.06.2018] https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawa_czlo

- wieka/nowy_plan_dzialania_ue_w_zakresie_praw_czlowieka_i_demokracji;jsessionid=B3052C4662D735E812E3F7298E569FDC.cmsap1p
- Popiołek K., *Jakość życia – między wolnością a mistyfikacją*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/16034/1/009%20MAREK%20ADAMIEC%2C%20KATARZYNA%20POPIOLEK.pdf>
- Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce. Raport 2018*, s. 5, https://www.mpit.gov.pl/media/54729/Raport_VNR_wer_do_uzgodnien_20180330 [dostęp: 06.06.2018].
- Rekomendacja CM/Rec(2016)3 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Rekomendacja%20Komitetu%20Ministrów%20Rady%20Europy%20do%20państw%20członkowskich%20dotycząca%20praw%20człowieka%20i%20biznesu-> [dostęp: 07.06.2018].
- Rolski M., *Własność w nauczaniu Papieża Jana Pawła II*, file:///C:/Users/uzytownik/Downloads/11.pdf
- Skrzypek E., *Czynniki kształtujące jakość życia*, <http://idn.org.pl/Lodz/Mken/Mken%202001/Referaty%202001/14.pdf>
- Trela D., *Relacje jednostki z drugim człowiekiem w świetle etyki egzystencjalnej Karla Jaspersa*, s. 268. <http://www.filo-sofija.pl/index.php/czasopismo/article/viewFile/602/586>
- Trzebiatowski J., *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych*, <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2011/hyg-2011-1-025.pdf>
- Wierzyński W., *Innowacyjność jako kategoria społeczna, czyli jak wychować innowatorów*, http://www.pi.gov.pl/PARP/chapter_86197.asp?soid=9AF2FEBBEB5A4336866D9C36C7DAAF41
- Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka: Wdrażanie dokumentu ramowego Organizacji Narodów Zjednoczonych „Chronić, szanować i naprawiać”*, s. 12, https://www.mii.gov.pl/media/45079/Wytyczne_ONZ.pdf, [dostęp: 07.06.2018].

WSPÓŁCZESNE TREŚCI PRAW CZŁOWIEKA W PERSPEKTYWIE JEGO POTRZEB

Streszczenie

Artykuł ten jest swoistą refleksją nad wartościami determinującymi współczesne treści praw człowieka. Do owych wartości odniesiono się z perspektywy potrzeb człowieka współczesnego, żyjącego w „netoświecie” i podatnego

na wpływ „kultury katedr konsumpcji”. Wykazano, że doczesne potrzeby determinują nowoczesną filozofię „zrównoważonego rozwoju”, nowego ładu świata, nowej wizji jakości życia. Wskazano na nierozwalny związek współczesnych treści praw i swobód z żądaniem sprawiedliwego zaspokajania potrzeb człowieka, godziwej jakości jego egzystencji i zrównoważonych szans rozwoju w różnych sferach życia społecznego, politycznego i gospodarczego, który urzeczywistnia się w obszarze legitymizacji praw wszystkich generacji.

Słowa kluczowe: potrzeby, jakość życia, wielogeneracyjność praw, rozwój

CONTEMPORARY CONTENT OF HUMAN RIGHTS FROM THE PERSPECTIVE OF MAN'S NEEDS

Abstract

The article is a typical reflection on the values determining contemporary content of human rights. The values are analysed from the perspective of contemporary needs of man living in the “net-world” and vulnerable to the influence of “the culture of cathedrals of consumption”. It is shown that earthly needs determine modern philosophy of “sustainable development”, new world order and new vision of the quality of life. It is indicated that there is an inseparable connection between contemporary content of the rights and freedoms with the demand for just satisfaction of human needs, decent existence and sustainable development opportunities in various spheres of social, political and economic life, which materializes in the area of legitimisation of the rights of all generations.

Key words: needs, quality of life, multi-generational nature of rights, development

СОВРЕМЕННОЕ СОДЕРЖАНИЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ЕГО ПОТРЕБНОСТЕЙ

Резюме

Данная статья является своеобразным размышлением о ценностях, определяющих современное содержание прав человека. Данные ценности рассматриваются с точки зрения потребностей современного человека, живущего

в виртуальной реальности и восприимчивого к влиянию «культуры соборов потребления». Выявлено, что временные потребности определяют современную философию «устойчивого развития», нового мирового порядка, нового видения качества жизни. Определена неразрывная связь между современным содержанием прав и свобод и требованием законного удовлетворения потребностей человека, достойного качества его жизни и возможностей, устойчивого развития в различных сферах социальной, политической и экономической деятельности, которая реализуется в области легитимации прав всех поколений.

Ключевые слова: потребности, качество жизни, полигенерационность прав, развитие

Cytuj jako:

Wasilewska A.E., *Współczesne treści praw człowieka w perspektywie jego potrzeb*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2018 nr 4(63), 285–311. DOI:10.26399/meip.4(63).2018.53/a.e.wasilewska

Cite as:

Wasilewska, A.E. (2018) ‘Współczesne treści praw człowieka w perspektywie jego potrzeb’ [‘Contemporary content of human rights from the perspective of man’s needs’]. *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 4(63), 285–311. DOI:10.26399/meip.4(63).2018.53/a.e.wasilewska